

**Martin Page, *M-am hotărât să devin prost*,
București, Editura Humanitas Fiction, ISBN 978-606-779-201-0, 2017, 148 p.**

M-am hotărât să devin prost represents the editorial debut of the French writer Martin Page and has been translated into more than 30 languages. Page is a controversial character about whom not much is known, but those few details that the author wanted to be known to the general public are that he likes tea, film, literature and Dutch bicycles. He dared to share with his readers the source of inspiration for this literary work: the bible. There is a very interesting conception that mentions that knowledge only amplifies suffering. It is also very important to mention that when he wrote the book, the author was 25 years old, just like Antoine, the main character of the novel.

Although the title of the book may initially mislead or even almost automatically cause a hidden but complicit smile, as the pages and chapters follow, we realise that under this wave of fog and apparent ease of judging the world from a specific perspective, there are certain deep hidden frustrations, regrets, conflictual situations and why not the unconscious desire of some to end life on earth. Antoine is a serious, dedicated figure who wants at all costs to achieve the objectives and the targets that he himself established. For this purpose, as a good scholar, he does research work, learns and elucidates all the aspects of life but especially those areas that he intends to embrace.

Antoine's character is carefully built around his intelligence and through the logic of his approach: in order to excel in a certain field, especially in stupidity, the character must thoroughly study so that he can then do the internship and only after that particular moment, to launch himself in the practice area (in his case: drinking and suicide).

The book opens with an unexpected comparison, where the central character is somewhat compared to a dog: he lived everything faster, skipping many important steps, and therefore, at the age of 25, Antoine already considers himself a 77-year-old. Next, we learn of a very strange habit: due to poverty and the desire to read certain books, Antoine resorts to theft, stealing one page a day from books he cannot afford. The sheets thus extracted are brought home and pasted together. He works "like a clandestine editor" [p. 3]. The value of the literary works reconstructed at home thus takes on a greater significance, due to the difficulty and risk to which the "culprit" was subjected.

Having a conscience burdened with many problems, he decides to cover his mind with a wave of stupidity that could offer him some detachment from the outside world. The ways chosen to go on the other side, to jump the fence, are diverse but of a shattering simplicity such as alcoholism and suicide. As he never tasted a drop of alcohol, Antoine concludes that this is the needed secret ingredient in order to have the power to confront the problems of modern society. After countless visits to the library of Montreuil, Antoine tries his luck at the bistro "Captain elephant", where he meets a drunk named Leonard, who lets him understand that one can't become a professional drunk overnight and that not everyone has this call to alcohol, which makes so many people "miss" this wonderful opportunity to drown their bitterness in. After a long discussion and an interesting debate, Antoine manages to drink half a glass of beer and then goes into a coma and an ambulance is called in front of the bistro. "Because of a physiological sensitivity, Antoine could not be an alcoholic." [p. 19]

At the hospital, he meets a woman who tried, unsuccessfully, to take his life and finds out on this occasion that there are also some special courses that learn when, what,

where but especially how to put an end to your misery and also to your days. Shortly after leaving the hospital, Antoine shows up at the courses of Prof. Astanavis who reviewed all the big names of suicides, reasons and methods that various famous people chose to end their suffering on Earth. After the beautiful course of the strange teacher, Antoine realises that “he does not want to live, it is certain, but he does not want to die either”. [p. 34]

The friends Antoine has are also from the sphere of the abnormal: Charlotte, Ganja, Rodolphe and As. They often meet in an Icelandic bar, where they play chess and try Icelandic food. Not knowing and not understanding the menu, the group of friends amuse themselves copiously, try hard to make a sense of those special and unheard dishes that don't look like anything they have ever seen before.

Considering himself a poor, depressed single person, “endowed with the curse of reason” [p. 40], Antoine walks on the thread of his unhappiness until he comes to the source of it: he thinks too much, he tries to understand the world, which has never brought anything good, on the contrary, only troubles and disillusion. He realises that trying to understand and encompass life is the very thing that drives him away from it.

Edgar, Antoine's pediatrician friend, tries to convince Antoine that life is not so bad, that there are still a lot of things worth fighting for and worth living for. With insistence, the pediatrician-friend prescribes Antoine a tranquilizer called Heurozac, which promises to be a good inhibitor of thoughts of insecurity and unhappiness. Antoine receives, on several occasions, sufficient assurances that the pills will turn him into a “zombie” and that life will seem better to him. This miraculous drug, which offers protection against your own mind, began to work from the first day of use: Antoine found it normal that his neighbors watched football matches, that many children were put to work in factories in Asia to produce clothes that many important companies did not comply with international laws and parameters against pollution and so on. All these aspects of life that the central character of the work considers fundamental have left room for indifference, indolence and general apathy, which will help Antoine to integrate into the cancerous society and think like all the other citizens.

The height of hypocrisy was reached when Antoine went and served dinner in a McDonald's restaurant from his neighborhood, where he wanted to place a bomb just a few months before. Under the “chemical sun of the Heurozac” [p. 72], the protagonist finds excuses for these habits and savors, like any respectable and obedient member of our society, a hamburger with ketchup, a large glass of Coca-Cola and, of course, some fries. In order to continue with the “madness”, he enrolled in a gym, and not long after, the results of physical activity began to appear: his body had become quite athletic and much better proportioned. The first severe anguish after the start of the treatment occurred on August 1, one Tuesday, when the bank informed him that his bank account was over drafted: basically, the bank wanted to inform him that he was very poor and that he could not afford the life he had begun to live. The saving solution came from a former classmate that happened to be a millionaire: Raphael. He agreed to offer Antoine a job as a stock exchange agent. From a childish mistake, he spilled tea on his computer keyboard while at work. This accident generated a short circuit that resulted in millions of euros worth of transactions. Antoine becomes a millionaire. As a symbol of success, he buys a red Porsche and arranges to be delivered to him and left in front of his apartment, where it remained motionless because the owner did not have a driving license.

The last part of the book brings a lot of new elements, things happen at the speed of light, and the protagonists live intensely every day of their lives. There are female figures that Antoine avoids. The most important presence is that of the ghost Dany, who tries to explain

to Antoine that the life he was living is the exact opposite of everything that he believed in and that, it would be a good idea to reconsider the true values of this world. This voice of consciousness, this rude ghost, can carry on a wise conversation and show consistent knowledge of philosophy, poetry, music and film. This episodic character tries to bring some balance to all the chaos created after the radical change in the way of life of the main hero. After being kidnapped by his friends and persuaded to change his behaviour, Antoine is arrested, forced to pay a stinging fine, and all material assets are confiscated. The millionaire friend, Raphael, flees to Switzerland with some of the money, with police deciding not to start his criminal investigation, considering living in Switzerland is enough punishment.

The end of the book brings some medieval beauty and tranquility to a rather twisted painting. The great disappointments disappear, at least for this last act, and Antoine feels like he hears a song in the distance. This deaf song symbolizes the call of love, the great love, and the universal substance that may be able to change the entire course of life on Earth. Walking without a purpose, Antoine discovers simple things that suddenly take on a special meaning, only by the simple fact that his heart is open to this new feeling that slowly and unexpectedly embraces his soul. Young Clémence reached out Antoine's hand, saying she was looking for some friends who might look just like him. The two begin to talk and realize that they have a lot in common. After a while, the young woman begins to hum a song, which makes the symbol complete: the song fulfilled its destiny, brought two people together.

Although it is written quite well and it can be read quite easily, the book sometimes gives the impression of a cheap, sub-way reading. The characters are built in the image and likeness of the main hero: they are sometimes obtuse, do unexpected things or say things you don't expect. Without a doubt, the author of this short novel wanted to create a pleasant reading that would still make us ask ourselves some existential questions and realise how easy it is to fall from one extreme to another. The promise of a better life comes, it seems, with certain concessions, with certain anesthetics of one's consciousness, with certain beliefs and principles to be left behind or given up on. The author has the critical capacity to see that the morals of the society in which we live are often decided by people who do not always have the authority to establish them. Antoine is a pragmatic, realistic man who tries hard to understand the course of the society in which he lives and to get used to its habits and ways. Not understanding the daily challenges, not respecting the norms of social adaptation, the hero of this holiday novel, sees himself put in the situation of reimagining the entire existence from scratch. All this reconstruction of personality has irreversible effects on the individual and takes him on a one-way path, without the possibility of returning to where he started, meaning that all life lived until the moment of softness will be erased, just like the data on a laptop, which gets lost when the operating system is changed, updated or even completely deleted.

M-am botârât să devin prost is a book that makes you think of death and love, a book that reminds us that life can, most of the time, be much easier if we do less and, most of all, if we know less. Stupidity is very tempting and offers a healthy alternative to a tumultuous life, full of stress and deadlines to be respected. The open ending of the literary work suggests that love is perhaps the only viable solution to emerge from the existential crisis that humanity is experiencing in these atypical years.

Marta Raluca ISTRATE

“Ștefan cel Mare” University of Suceava
ralu806@yahoo.com

**Diana Chibac, *Portul popular din Bucovina,*
Editura Universității „Ștefan cel Mare” din Suceava,
ISBN 978-973-666-691-9, 2021, 220 p.**

Pentru că nimic nu este întâmplător, la un deceniu după susținerea, la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, a tezei de doctorat intitulată *Terminologia portului popular românesc din Valea Siretului (Raionul Storojineț, Regiunea Cernăuți) Ucraina*, cercetătoarea ucraineană de origine română Diana Chibac a dat o nouă dimensiune colaborării dintre Universitatea Națională „Iuri Fedkovici” din Cernăuți, în cadrul căreia activează ca lector la Catedra de Filologie Română și Clasică, și universitatea suceveană, publicând această teză care capătă, în anul de cumpănă 2022, un plus de relevanță.

Este vorba despre o cercetare structurată în patru capitole, cu o amplă bibliografie incluzând volume în limbile română, ucraineană, rusă, germană, engleză și franceză, articole, dicționare, atlase lingvistice, un număr de cinci „dosare” studiate la Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți și surse on-line.

Secțiunea introductivă, intitulată „Portul popular al românilor din Valea Siretului ca semn al identității naționale”, subliniază, în mod pe cât de firesc, pe atât de necesar, faptul că „în Valea Siretului din Bucovina de Nord, respectiv în zona orașului Storojineț, [...] populația românească și-a păstrat aproape întru totul specificul, chiar dacă acesta a suferit diverse influențe din partea celorlalte etnii cu care ea a conviețuit”, de-a lungul timpului, în „douăzeci și șapte de comunități, dintre care optsprezece sunt curat românești”.

Capitolul I, „Coordonate istorico-geografice și demografice ale arealului cercetat” [pp. 11-30], diferențiază între „Valea Siretului” ca „regiune geografică”, mai întinsă, și ca „regiune etnografică românească”, mai compactă, stabilind „hotarul dintre ucrainism și românism” pe linia imaginară ce unește satele Bănila, Davideni (unde, spre exemplu, în 1930 trăiau 2076 de români și 991 de ucraineni, iar 62 de ani mai târziu, doar 927 de români și 1783 de ucraineni) și Panca. Regiunea etnografică românească „Valea Siretului” include orașul Storojineț, localitatea „de tip urban” Crasna și douăzeci și cinci de sate, dintre care optsprezece pot fi considerate exclusiv românești și doar două (Cerepcăuți și Volcineții Vechi) exclusiv ucrainene. Interesantă este, în acest context, și discuția referitoare la numele respectivelor localități; de exemplu, satul Suceveni, menționat pentru prima dată într-un document din anul 1431, a devenit în iulie 1947 „Șirokaia Poliana”. În iunie 1993, cu prilejul referendumului organizat pe plan local, toți cei 910 participanți la vot (dintr-un total de 1078 de cetățeni cu drept de vot) au solicitat revenirea la toponimul istoric, revenire aprobată de autoritățile de la Kiev abia trei ani mai târziu.

Prima parte a capitolului al doilea, „Comunitățile, toponimele, antroponimele, hidronimele și portul popular de pe Valea Siretului” [pp. 31-57], prezintă cele șapte localități din raioanele Storojineț și Hliboca în care Diana Chibac a efectuat, pe teren, cercetări, intervievând un număr de cincizeci și unu de informatori cu vârste cuprinse între 26 și 87 de ani: *Igești*, dăruit de Alexandru cel Bun dregătorului Cîrstea, pe 17 august 1428; *Crasna*, întărită de Alexandru cel Bun vornicului Cupcici, pe 15 iunie 1431; *Budineț*, dăruit de Ilie Vodă lui Stan Babici, în 1435; *Ropcea*, menționată tangențial într-un document din 18 februarie 1448; *Pătrăuți*, confirmat de Ștefan cel Mare boierului Sbiera, pe 20 aprilie 1481, sub numele de „Pitici”, urmând ca toponimul actual să apară pentru prima dată într-un

document din 2 iulie 1610; *Ciudei*, dăruit de două boieroaice Mănăstirii Putna, pe 15 august 1707, și *Cireș*, menționat pentru prima oară cu acest nume în anul 1788.

Cea de-a doua parte a acestui capitol face o trecere în revistă a portului popular românesc de fiecare zi și de sărbătoare din așezările de pe Valea Superioară a Siretului, anticipând capitolul al treilea și cel mai amplu al lucrării, „Terminologia portului popular românesc de pe Valea Siretului (Raionul Storojineț)” [pp. 58-101], capitol structurat, la rândul său, în nu mai puțin de unsprezece subcapitole: „Terminologie de uz general”, în care sunt definiți, explicați și traduși în limba ucraineană douăzeci de termeni: *clin, costum, costum alb / costum de toate zilele / costum simplu, costum popular, dos, fald / faldur, haină, îmbrăcămintă, mânecar, pajă, pavă / palbă, port, prîsnă, rufă, rufoi, strai, staij, țol / țoală, veșmânt și zdreanță*; „Termeni pentru piesele de îmbrăcămintă de la brâu în sus” (*cămașă, camezălc, cămeșoi, ie*), cu subcapitolele: „Termeni pentru partea de la brâu în sus a cămășii” (*aliță, ciupac / ciupăc / șupag / șupag / șupagel, mânecă, piept / piapt / chiept / chipt, prîsnă, stan / stani / stane*) și „Termeni pentru partea de la brâu în jos a cămășii” (*poală*); „Termeni pentru piesele de îmbrăcămintă de la brâu în jos”, cu subcapitolele: „La bărbați” (*pantaloni, berneveci, bușanți / bușați / balonați, cioareci, ițari, izmene, nădragi, strămțari, șalvari / șaravari*) și „La femei” (*țotă, catrință, pregitoare / împrejurătoare, fâstăc, fustă, rochie, spiniță, sucnă, șfartuc, șort / șurt, zămf*); „Termeni pentru piesele de îmbrăcămintă groasă”, cu subcapitolele: „Haine din piele și blană” (*box, bundă / boandă, cojoc, pieptar / piptar / chiptar / cheptar / cheptaraș / ceaptar*), „Haine din stofă” (*caftan, cațaveică, clupcă, contăș / conteș / contoș, contoman, jachet, laibăr / laiber / laibel / leiber, leancă, malotă, manta, roc, sardac, suman, șubă, țundră, vestă, zambalic, zăbun*) și „Haine împletite” (*bondușcă, tăpălăgi / tapalădji*); „Termeni pentru acoperământul capului”, cu subcapitolele: „La bărbați” (*cartuz, căciulă / caciulă / cașiuță, chepcă / capelă / capeluță, clop, comănac / cumănac / camanac, cușmă, cușmiță cu urechi, fes, pălărie, șapcă*) și „La femei” (*basma, batic, beretă, bertă, broboadă, cosâncă / casâncă / casincă, fișiu, hobât, legătoare, maramă, ministergură, năframă, pălărie, pânzătură, șal / șaluș, șervet / șervât, ștergar, tulpan / tulpănel*); „Termeni pentru pieptănături”, cu subcapitolele: „La bărbați” (*canatcă, chică, chilug / pilug, faur*) și „La femei” (*cârpă, coc, conci, cosițe, coșărcuță, îngâți, moț, sucitură / șiușitură, țop*); „Denumirile podoabelor” (*colier, gătar, gherdan, burmuz, mașă, mărgele, panglică / pamblică / pandlică, salbă, spelcă, spelcuță, țăgaie, zgardă / zgardită, zorzoane*); „Denumirile accesoriilor vestimentare” (*baier / baieră, balț, bată / beteală, batistă, brâu, brăncinar, centură, chimir, chingă, chingută, cingătoare / chingătoare, cordon, curea, desagă / desag / disag / dășagă, frânghie / frâmbie, pachește / pachești / pachioaște, punguță, șlec / șlecură, tabanuală, teacă, traistă, țigarnică / țăgarnică*); „Ornamente și decorațiuni” (*ajur, ambrejăți, baier / baieră, bortă / bortică, brezărău / brizărău, brizară / brizărică, cadril, canac, canaf, căpăstreală, ciot, ciubuc, ciuciulete / șiușiulete, ciurel, curcubeie, curpen / curpăn, dalog, dușăceală, fedăr, fodor, găitan, haclnială, harmonică, horbotă, mirej / mirejuță, mreajă, pajură, pod, pui / pușor, raclă / lacră, radzăcă, rasadzăl / rasadzăl / rasadzjel / rasadzjel, râu, sarad, stărbîșor, șatranșe / șatranși, ciotușor / șiotușor, tasma / tăsmă, tivitură / tijitură, vârste / vrăste, veacă, volan, zămf, zăgzag*); „Realizarea și prelucrarea textilelor” (*băteală / bătătură, borangic / burangic / borangiu, borteancă, buci, caier, calap, canafas, canură, cașmir / cașimir, călți, cărlig / cărligaș, căluș / călușel, cergă / ciergă, cot, crușală / crușeală, dimie, foșalău, fuior, ghem, gig, gușă, baldan / hăldan / aldan, horsită, hoț, huludeț, igliță, jerebdje / jărebde, jerghință, lăicer / laicer / laicier / lăicer, mânz, meliță, mișe, năvadeală / nivideală, noaten, păr, păretar / paretar, piună / pciună / pciuat, pranic, pușderie, ragulă, rază, rost, rugină, sacăz, scamă, scoartă / scorțar, slobozitor, spetează, stativă, strajă, strungă, sucală, sul, șiac, șir, ștapel, tălpici / talpegi / talchici / talchigi, teară, tort, val / vâlătuc, vatalie / văteală / vatală*); „Denumirile pieselor de încălțăminte” (*bocanci / bocanși / bocanași / bocanei, box, ciubote / șubote / ciobate, cizme, galoși, opinci, paci / panciohi / tapocichi, papuci / papuși (de casă), păslari, sandale, șoșoni, spîțuri / pantofi cu spîț, țapene*).

Aproape la fel de amplu, capitolul al patrulea, „Vitalitatea terminologiei portului popular” [pp. 102-140], începe cu o serie de „Observații de natură fonetică, etimologică și semantică” asupra celor 295 de termeni identificați pe teren, altfel spus folosiți frecvent în procesul comunicării atât de către tineri, cât și de către vârstnici, și împărțiți în 143 de „termeni atestați în graiul de toate zilele și în limbajul standard, majoritatea făcând parte din fondul principal lexical” (ca indici ai „vitalității reale”) și 152 de „termeni dialectali, care [...] denumesc piese de port care indică, în general, un anumit statut social, sau obiecte și caracteristici ce țin de tehnica meseriei de confecționar al portului popular”, ca indici ai „vitalității locale / regionale”. În ceea ce privește etimologia acestor termeni, statistica face dovada prezenței a: 86 de termeni de origine latină (29,1%), dintre care 31 formați prin derivare pe terenul limbii române, 79 de origine slavă (26,7%), 29 cu etimologie necunoscută (9,8%), 28 de origine turcă (9,4%), 25 de origine franceză (8,4%), 17 de origine maghiară (5,7%), 13 de origine germană (4,4%), 12 termeni autohtoni (4%) și 6 termeni de origine neogreacă (2%).

Demonstrația referitoare la vitalitatea terminologiei specifice portului popular românesc este reluată în subcapitolul IV.3., „Integrarea terminologiei portului popular în locuțiuni și expresii”, unde sunt analizate aproximativ un sfert dintre cele 202 structuri idiomatiche și neidiomatiche bazate pe terminologia portului popular extrase din *Noul dicționar universal al limbii române* (2006), precum și din înregistrările anchetelor efectuate pe teren de către cercetătoare, în perioada 2008-2010. Analiza își propune să arate „în ce măsură ele sunt cunoscute și utilizate de vorbitorii de limbă română din Raionul Storojineț și dacă își mai păstrează sensul original sau au dobândit sensuri noi, secundare și figurate”. Interesante sunt, în primul rând, expresiile care par să circule doar printre românii trăitori la nord de graniță, cum ar fi: *a asculta (pe cineva) teacă la / de pământ, a avea cârlig la cineva, a avea casă / casa sub cușmă, cu poala, cu-n sul de vorbe, de-a vâlătucul, în sucală, într-un buc, a (se) găti spelcă*.

Cele peste două sute de „expresii și locuțiuni bazate pe terminologia portului popular” amintite mai sus (și explicațiile acestora) se constituie într-o primă anexă a lucrării. Anexa 2 cuprinde zece hărți ale Raionului Storojineț, menite a ilustra atât amplasarea localităților anchetate (Crasna, Crăsnioara Veche, Crăsnioara Nouă, Cireș, Ciudei, Budineț, Igești, Pătrăuții de Sus, Pătrăuții de Jos și Ropcea), cât și repartitia pe comunități a diversilor termeni (pentru cingători, podoabe, pieptănături etc.), a unor regionalisme (*stărchisor, brezărâu, ambrejăft* etc.) sau a diverselor motive întâlnite pe covoarele și pe „păretarele” țesute în casă (tricolorul, „calea robilor”, „ciobanul cu oile” etc.). Anexa 3 o reprezintă lista informatorilor (cu numele complete, localitățile de domiciliu și vârstele la momentul desfășurării anchetelor), în timp ce Anexa 4 oferă un album cu șizeci și opt de fotografii color înfățișând fie români îmbrăcați în costume populare, fie doar costumele acestora, integral sau în detaliu, precum și diverse motive și modele de țesături și de broderii.

Concluziile care se pot desprinde în urma lecturării unui studiu precum cel elaborat de lector universitar doctor Diana Chibac sunt numeroase și relevante dintr-o varietate de perspective: etnologică și etnografică, dialectală, lingvistică, antropologică, socioculturală, istorică și – nu în ultimul rând – politică. Tratatând un subiect cu care a avut șansa de a se familiariza încă din primii ani de viață, cercetătoarea reușește să demonstreze că „importanța pieselor portului popular este dublă, căci alături de valoarea lor artistică, estetică și simbolică, interesează și valoarea lingvistică, valoare ce înglobează o întregă istorie, nu numai a obiectului respectiv, ci și a denumirii acestuia,” în condițiile în care „populația din zona investigată manifestă o mare *putere și dorință* (s.n.) de conservare a specificului său românesc, atât la nivel concret, material, cât și pe plan terminologic”.

La peste un secol de la încheierea Primului și la aproape opt decenii de la încheierea celui de al Doilea Război Mondial, este în continuare de dorit ca astfel de cercetări să se realizeze atât în interiorul, cât și în exteriorul granițelor României, pentru a demonstra cu argumente lingvistice, benigne, că poporul român este capabil să-și păstreze, „cu demnitate, prin specificul său [...], identitatea istorică, lingvistică și culturală”.

Ioana ROSTOȘ

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
janerostos@yahoo.com

**Mariana Boca, *Memorie și precaritate*, Editura Universității
 „Ștefan cel Mare” din Suceava, ISBN 978-973-666-574-5, 2019, 213 p.**

Mariana Boca, profesor și cercetător în literatură și studii comparate la Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, a debutat în 2002 cu lucrarea *Modernismul între literatură și filozofie*, dedicată romanului european interbelic. Pornind de la o originală identificare a unui model gnoseologic specific modernismului radical, Mariana Boca a realizat acolo o analiză comparativă surprinzătoare, punând față în față romanele interbelice ale lui Camil Petrescu și cele ale portughezului José Régio. Demonstrația autoarei reușește să argumenteze prin această apropiere neașteptată consangvinitatea moderniştilor europeni din prima parte a secolului XX, apartenența lor la o gândire matricială comună, indiferent dacă s-au cunoscut sau nu. În următoarea carte, *Mentalități europene*, din 2006, Mariana Boca se angajează într-o definiție a *mentalității*, prin intermediul literaturii și al discursului cultural, din dorința de a transforma studiul mentalităților într-o posibilă metodă de interpretare utilă comparatismului literar.

În 2019-2020, revine cu mai multe lucrări de literatură comparată: *Povești despre omul interior*, focalizată pe texte canonice ale literaturii universale, puse în lumina unor conceptualizări noi în critica literară – conștiința textuală, conștiința precară; *Memoria textelor și narațiunea canonică*, concentrată pe nașterea canonului modernist în cultura și literatura română; *Memorie și precaritate*. Li se adaugă reeditarea revizuită a volumelor *Mentalități europene* și *Romancierul Camil Petrescu*. Volumul *Memorie și precaritate* este o meditație analitică asupra culturii moderne, prin reflecții dedicate „învățăturii modernității”, „precarității eticii (post)moderne”, „precarității dogmelor poststructuraliste”, literaturii – văzută „între mit și reflectare (pseudo)mistică”, dar și „ficțiunii, între precaritate și memorie”. Aceste texte speculativ-critice sunt completate de interpretări punctuale dedicate lui Tvetan Todorov, Gustave Flaubert, Svetlana Aleksievici, prin care autoarea reușește să problematizeze un filon specific gândirii moderne, rezultat din modul în care este valorizată ori subminată memoria persoanei și prezența conștiinței persoanei.

Viziunea autoarei asupra modernității este adeseori provocatoare, marcată de scepticism critic, dar și de empatie analitică, de legitimarea atentă a argumentării, vizibilă în efortul de a veni în întâmpinarea textelor literare, filozofice și teoretice prin conceptualizări noi și prin interpretare neaservită modelelor critice canonice. Mariana Boca începe cu această confesiune, între autopoortret și evaluare critică: „Lucrez de zeci de ani în zona culturii produsă de modernitate. O cultură a excesului, cum se știe, atât de lacomă în a se produce și a re-produce, că a ajuns deja un teritoriu din ce în ce mai amenințat de anarhia

ideilor și a discursurilor. Într-un asemenea spațiu autoritar până la a deveni tiranic cu conștiința persoanei călătoare, gata să te devore ca și cum mintea ta nici nu a existat vreodată, citesc și interpretez texte, în primul rând literatură, dar nu numai.” Este evident că Mariana Boca ia o distanță sceptică față de literatura și cultura modernă, în timp ce le parcurge cu o vie curiozitate, în căutarea unei hărți de interpretare care ar putea ghida călătorul prin spațiul „anarhic” al modernității: „Sunt unul dintre profesorii de literatură, din armata tot mai împuținată a umaniștilor. Iar literatura, ca tot ce înseamnă modernitate, a fost și este încă prolifică până la a ajunge anarhică. Am căutat mereu o hartă – oricât de improvizată, dar folositoare, a literaturii create de modernitate. Acolo formele de relief ar trebui să fie chiar poveștile și ideile dominante ale autorilor, eroii tutelari carismatici și influențele majore trimise în conștiința cititorilor.” [pp. 11-12.] Fără să spună direct dacă a reușit sau nu să cartografieze acea hartă căutată și fără a se angaja frontal să o descrie, autoarea ne lasă să presupunem că studiul ei este, totuși, proiecția secvențială a acestei „hărți”: „...[evoc] câteva urme din rezultatul legăturii mele personale cu gândirea afirmată în cărțile lor de scriitorii și teoreticienii moderni, depus în mintea mea, atât în singurătatea lecturii, cât și în solidaritatea muncii cu studenții.”

Mariana Boca mărturisește că viziunea ei, rezultată din călătoria plină de „riscuri, fantasme și primejdii imprevizibile” prin cultura modernității, este și rodul unei profunde frustrări generate de „refuzul dogmatic” al direcțiilor și școlilor teoretice importante „de a privilegia și de a asuma plener prezența *persoanei*, a *conștiinței* și *memoriei*” în practica interpretării textelor: „Nemulțumirea acumulată în practica hermeneutică s-a născut și din cauza voinței explicite a mai multor teoreticieni, mai ales a celor din zona filosofiei limbajului, de a subordona prezența conștiinței persoanei mecanismelor autonome ale limbajelor organizate în discursuri particulare.” În acest fel autoarea își anunță poziția centrală din toate analizele volumului *Memorie și precaritate*, care devine o pledoarie pentru redescoperirea persoanei și a conștiinței, pentru depășirea unei critici dedicate prioritar strategiilor discursive și aspectelor formale: „Din momentul în care am început să conștientizez masiv că înstrăinarea față de ideea de *persoană*, *memorie* și *conștiință a persoanei* sau limitarea afirmării lor, în diverse variante teoretice, conduc, de fapt, spre dezumanizarea relației dintre conștiința cititorului (hermeneut) și text, dar și spre sărăcirea, atroficarea vieții textului, din acel moment nemulțumirea a devenit imperativă, solicitându-mi o poziționare mai fermă.”

Motivația ultimă a acestei distanțări radicale față de tradiția critică poststructuralistă este una legată de relația *maestru-discipol*: “Nu mai puteam să dau studenților mei un model de interpretare în care nu numai că nu mai credeam, dar care și falsifica deja raporturile dintre conștiința mea și literatură.” [p. 14] Dealtfel, întreg volumul este pus sub semnul unui citat revelator din gândirea filocalică, mai precis din Nil Ascetul, unde este pusă în evidență responsabilitatea morală a învățătorului în modelarea spiritului ucenicilor săi și conexiunea interdependentă dintre conștiințele vii ale învățătorului și ale discipolilor săi: „...odată ce s-au făcut învoieli nefolositoare, neapărat va urma o primejdie atât pentru cei ce s-au supus unui învățător neîncercat, cât și pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt, neiscușința învățătorului pierde pe învățăcei. Iar negrija învățăceilor aduce primejdie învățătorului... [...] Să nu creadă învățătorul că slujba lui este prilej de odihnă și de desfătare. Căci dintre toate lucrurile cel mai ostenitor este să conduci sufletele.” [p. 15] Mariana Boca pornește de la observația că filozofia postmodernă inventează forme ale unui conștiințe colective, pentru a înlocui conștiința persoanei și caută o ieșire din acest discurs postmodern dominant: „...de la Kant până astăzi, s-au creat forme tot mai autoritare de opresiune discursivă a personalului, a particularului, a conștiinței persoanei. Înlocuirea ideii de *persoană* cu aceea de *individ* și excluderea progresivă a conștiinței personale din angrenajele teoretice, a

generat o cenzură inaparentă, dar foarte eficace, a prezenței persoanei și a memoriei persoanei în dinamica teoriilor care guvernează modernitatea.”

Originalitatea interpretărilor Marianeî Boca vine tocmai din această poziționare, căreia îi dă substanță prin întoarcere la învățătura socratică, la Platon, dar mai ales la gândirea filocalică și patristică creștină și la Evangheliî: „Acolo am găsit energia, inspirația și legitimarea pentru a dezvolta o practică hermeneutică centrată pe decelarea *omului interior* revelat în text, tocmai în întâlnirea dintre conștiința autorului și cea a cititorului (hermeneut), prin intermediul conștiințelor textuale. Iar *omul interior* îl văd ca proiecție a *memoriei persoanei*, organizată mai ales într-un *imaginar etic* tradus de *conștiința textuală* atât prin limbaj, cât și prin actele, scenariile, alegerile evocate.” Mariana Boca afirmă o critică angajată în descoperirea interiorității, cu grija de a așeza, însă, mereu literatura, *conștiințele textuale*, în mișcarea istoriei care le produce și mai ales în dinamica vie a lumii din care se trag.

Pentru autoare, în această muncă de interpretare și (re)proiectare a lumii interioare și interiorizate din care textul literar vine și despre care vorbește, „...[e]l se comportă ca o oglindă generatoare de multe imagini, care, chiar atunci când vrea să mintă cititorul, spune adevărul. [...] chiar prin minciună, falsificare sau degradare a sensurilor ea conduce spre poziționarea morală și ideologică a autorilor de texte, ca parte a lumii și a istoriei pe care o exprimă.” [p. 23] Cartea Marianeî Boca aduce o perspectivă alternativă personală asupra modernității, în dorința mărturisită de a depăși orice discurs dogmatic, de a se opune limbajului de lemn cu care este amenințată critica literară și studiile comparate, dar și cu speranța unei renașteri a *omului interior* reflectat în literatură.

Cristina ȚURAC-DRAHTA

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava

cristinadrahta@litere.usv.ro

